№ 63

საბალხე გაზეთი

№ 63

ხუთშაბათი, 22 ივლისი, 1910 წ. ყოველდღიური საპოლიტიკო და სალიტერატურო გამოცემა წელიწადი პირველი

ამ წლის 7 მაისიდან გამოდის

ყოველდღიური საპოლიტიკო და სალიტერატურო

საბალხე გაზეთი

ყოველ-დღიურ გამოცემის გარდა გაზეთს ეძღვნება კვირეული

სურათებიანი დამატება

გაზეთის ფასი დამატებიანად: წლით როგორც ქალაქში ისე ქალაქ გარეთ ღირს 8 მან. 50 კ., ნახევარი წლით—4 მან. 80 კაპ., ერთი თვით—80 კაპ.

ცალკე ნომერი ყველგან ერთი შაური

დამატებით ნომერი (კვირისა) 7 კაპეიკი.

ადრესის გამოსაცვლელი ფასი 40 კაპ.

გაზეთის გამოწერა შეიძლება მხოლოდ ყოველ თვის პირველ რიცხვიდან.

განცხადების ფასი: ჩვეულებრივი სტრიქონი პირველ გვერდზე პეტიტით ღირს 15 კაპ.; უკანასკნელზე—10 კაპ., სხვა ადგილებიდან კავკასიის გარეშე) შეღებულ განცხადებათა ფასი: სტრიქონი პეტიტით ტექსტის წინ 20 კაპ., უკან—10 კაპ. სამგლოვიარო განცხადების დაბეჭდვა პირველ გვერდზე თითოჯერ სადამოს 4 საათამდე ღირს 3 მ. ოთხი საათის შემდეგ მეტი ედიერება.

* * * * ხელის-მოწერათა საყურადღებოდ * * * *

* * * * * * * *

კანტორა აცხადებს, რომ გაზეთის ყოველ მიუღებლობაზე ხელისმოწერმა უნდა აცნობოს ხოლმე, რათა ყურადღება მიაქციოს გაზეთის წესიერად მიღებას.

„საბალხე გაზეთის“ კანტორა ღია ყოველ დღე, კვირა-უქმეების გარდა, დილის 9 საათიდან 3 საათამდე და ნაშუადღევის 5 საათიდან 7 საათამ.

წერილები და ფული უნდა გამოიგზავნოს ამ ადრესით: **Тифлисъ, Большая Ванкская ул., № 12, Семену Пашалишвили.**

ქართული საზეაღლო თეატრი

ხუთშაბათს, 22 ივლისს, გაიმართება

ფრანგულ მოჭიდავეთა

ჩემპიონატი

მეხუთე დღე ჭიდაობა. გამოჩენილ ფრანგულ ფალავანთა. დღეს იჭიდავენენ ხუთი წყვილი ფალავნები: 1) პეტერსონი ეჭიდავება ტენილის; 2) იანუშნაჯი ლიუდვიგს; 3) უკანასკნელი გადამწყვეტი ჭიდაობა ბაქელ მაერსა და ინკორეიბერის შორის; 4) ბული მატიუშენკის; 5) ვან-ლოტენი კალკაუსს. ჭიდაობა. დაწყებადან სინემატოგრაფი უჩვენებს სხვა და სხვა საინტერესო, სამეცნიერო და გასართობ სურათებს

საღამოს დასაწყისი 9 საათზე. ჭიდაობისა 10½ საათზე.

ადგილების ფასი (30 კაპ. 2 მან.) **ყველასათვის ხელმისაწვდომია.** (1—ნ.—¹)

ქუთაისის რეალური

სასწავლებელი

ამით აცხადებს, რომ მისაღები ეკზამენი მოსამზადებელ კლასის [illegible]

მეშტეიდებს დაუდგენიათ კაბინეტის წევრთა სპარსეთიდან განდევნა.

კოპენჰაგენი. გარდაიცვალა დანიის მშვიდობიანობის ლიგის თავმჯდომარე რემანენი.

ლონდონი. ლორდთა პალატამ უცვლელად მიიღო კანონ-პროექტი შესახებ მეფის ფიცის ფურცლის შეცვლისა.

დალასი (ტეხსში) ტომთა შორის ბრძოლის გამო ანდრესენის ოლქში შეიპყრეს რამდენიმე თეთრ-კანიანი. მთავრობამ გამოაკრა განცხადებანი და აღნიშნა, თუ რამდენად უსამართლოთ იქცევიან თეთრ-კანიანები, რომ ზანგებს თავს ესხმიან.

რომი. „სერვატო სიმონო“ აბათილებს გაზეთების ცნობას, თითქოს ვატიკანს მადრიდიდან გამოეწვიოს თავისი წარმომადგენელი.

რ უ ს ე თ ი

პეტერბურგი. 19 ივლისს თავი მოიკლა შინაგან საქმეთა მინისტრის საბჭოს წევრმა გოფმეისტერმა ტოლსტოიმ.

ვარშავა. წმ. ლაზარეს საავადმყოფოში ექიმ მალინოვსკიმ გამოსცადა ეგრედ წოდებული ერლიხის საშუალება „606“, რამაც კარგი შედეგი მოიტანა. ავადმყოფობა სწრაფლ ჰქრება.

დაიხურა პოლონელ ექიმების ვარშავის საზოგადოება.

ოდესა. ნიკოლაევიდან მოსულ გემ „პოტემკინიდან“ გადმოიყვანეს შავი ჭირით ავადმყოფი მეზღვაური.

როვნო. ქალაქის საბჭომ დაადგინა იშუამდგომლოს დამტკიცებულ იქმნას პროექტი დომბროვს-დონეცის რკინის გზის გაყვანის შესახებ.

**რიგა*. გაიხსნა ფოტოგრაფიულ სურათების საერთა-შორისო გამოფენა. გამოფენილია ექსპონატები რუს და საზღვარ-გარეთის ცნობილ ფოტოგრაფებისა. რუსეთიდან ყურადღებას იპყრობს ორი კიევისა, და ერთიც ვიატკის ფირმა; ინგლისს თვალ-საჩინო ადგილი უჭირავს შესანიშნავ ამატერის ლინკეგრინის კლუბის ექსპონატებთა შორის. ამერიკის ფოტოგრაფ-მხატვრის გოლდენსკის ნაწარმოებებით; ხოლო გერმანია ყურადღებას იქცევს ჰამბურგისა და დრეზდენის ცხატვრულ ექს

პონატებით; ავსტრია—ვენის კამერ-კლუბით.

**სმოლენსკი*. დოროგობუჟის საგანგებო საერობო კრებამ დაადგინა იშუამდგომლოს სახალხო განათლების სამინისტროს წინაშე მიეცეს დახმარება სასკოლო მუზეუმის, ბიბლიოთეკისა და სახალხო კითხვების ორგანიზაციის მოსაწყობად.

**კალუგა*. ჟიზდრის მაზრაში ძლიერმა ქარიშხალმა ჩალეწა მალცევის საზოგადოების 1200 დესეტინა ტყე და 10 ვერსის მანძილზე პესჩინის ქარხნის გლეხების აგარაკები.

**გომელი*. სოფ. რუდნში ციმბირის ჭირით ორი კაცი გახდა ავად, ერთი უკვე გარდაიცვალა.

**როვნო*. (სამარ.) სოფ. დუბოვკაში გადაიწვა 40 სახლ-კარზედ მეტი, ზარალი 75,000 მანეთამდეა.

**სიზრანი*. დაიწვა ვაჭართა საზოგადოების სამგზავრო გემი „კუპეც“-ი მგზავრები გადაარჩინეს. ცეცხლის გაჩენის მიზეზი გამოურკვეელია.

**დონის როსტოვი*. სად. სტეპანაიას ახლო კავ. რ. გ., ათი შეიარაღებული თავს დაესხა მსხვილ მემამულის ტარასანოვის სახლს, ესროლეს რამდენიმე ყუმბარა, გასცარცვეს სახლი და გაიქცნენ. ტარასანოვი დაიჭრა. ეზოში იპოვეს აუფეთქებელი ყუმბარა. სამი ბოროტგანმზრახველი შეიპყრეს.

**სტაროდუბი*. შეიპყრეს ოთხი შეიარაღებული ბოროტგამზრახველი, რომლებმაც 19 ივლისს კლინცაში საწვრილმანო გასაცარცვეს. ბოროტგამზრახველებს წაართვეს რევოლვერები და ხანჯალები.

**ვერხნედნეპროვსკი*. ქალაქის საბჭომ შუამდგომლობა აღძრა გაიხსნას სავაჭრო გიმნაზია, რისთვისაც ის აძლევს 50,000 მან. ღირებულ შენობას და ყოველ წლიურ 4000 მან. დახმარებას.

**კიევი*. სამხედრო გამომძიებლის განკარგულებით დაპატიმრეს სოლქო საინტენდანტოს განყოფილების უფროსად ნამყოფი, პოლკოვნიკი ლუკანსკი.

**ვიატკა*. საგუბერნიო საკრებულომ სამართალში მისცა ნოლინის საერობო გამგეობის თავმჯდომარე პესტრიკოვი. მას ჰბრალდება 10,000 მანეთის საერობო ფულის და 4,000 მან. საერობო მოხელეთა კასიდან გაფლანგვა.

ხ ო ლ ე რ ა

სააგენტოს ცნობები ხოლერის მსვლელობის შესახებ: ნიკოლაევსკში ავად გახდა 9. გარდაიცვალა 6, ქალაქის ახლო ავად გახდა 8, გარდაიცვალა 1, გომელში 18 ივლისს გარდაიცვალა 1, კვირის განმავლობაში ავად გახდა: მირიუპოლში და მის ახლო ადგილებში 87, მორჩა 58, გარდაიცვალა 40, ორლოვის გუბერნიაში ავად გახდა 117 გარდაიცვალა 55, პერმში ავად გახდა 25, გარდაიცვალა 8, მოსკოვში 20 ივლისს ავად გახდა 1, ელისავეტპოლის გუბერნიაში ავად გახდა 2, გარდაიცვალა 6, ყარსში ავად გახდა 15, გარდაიცვალა 4, ყარსის ოლქში ავად გახდა 2, გარდაიცვალა 2, ნიკოლაევსკში (სამარ.) ავად გახდა 1, ორლოვში ავად გახდა და გარდაიცვალა 1, დონის როსტოვის მიდამოებში, სომხების სოფლებში ჩავტირში და კრიმში ყოველ დღე ავად ხდება 30. ტირასპოლში ერთი შემოხვევა იყო ხოლერით ავად გახდომისა უფაში 19 ივლისს ავად გახდა და გარდაიცვალა 2, უფის მაზ. ავად გახდა 3, ერობის ცნობით კიევის გუბერნიაში 164 სოფელშია გავრცელებული ხოლერა.

ახალი ამბავი

ტ ფ ი ლ ი ს ი

✦ ქალაქის ახალი მოურავის არჩევნები. სამოქალაქო დებულების 115 მუხლის ძალით იმ შემთხვევაში, თუ ქალაქის მოურავი თავისს თანამდებობას სცილდება ვადაზედ ადრე, უნდა ახალი არჩევნები დანიშნონ. ამიტომ ქალაქის გამგეობა ქალაქის საბჭოს პირველ სხდომაზედვე 6 ენკენისთვეს განსახილველად წარუდგენს მოხსენებას მოურავის არჩევნების შესახებ, რადგანაც თავ. ვ. ნ. ჩერქეზიშვილი ამ თანამდებობაზედ არჩეული იყო 1907 წელს 29 ოქტომბერსა და კიდევ 1 წელი და 3 თვე უნდა ემსახურა. ამავე დროს შეტანილი იქმნება მოხსენება განსვენებულის მცირე წლოვანთათვის ყოველ წლიურ შემწეობის დანიშვნის შესახებ ქალაქის მიერ მათი სწავლის დამთავრებამდე. ამის გარდა განსვენებულის საუკუნო სახსენებლად გამგეობას წინადადება შეაქვს საბჭოს საკრებულო დარბაზში მისი სურათი დაასვენონ.

**✦ საეკკლესიო გალობა*. გუშინ წინ, 20 ივლისს, სემინარიის ძველ შენობაში მოხდა კრება ქართულ საეკკლესიო გალობის შესახებ. დაესწრო არქიმანდრიტი ანტონი, მღვდ. ზაქ. გულისაშვილი, მღვ. მონოზანი სერაფიონი, მიხ. კავსაძე, მთავ.-დიაკვანი ჭეიშვილი. როგორც ვწერდით, ეს კრება მღკდელ ვასილ კარბელაშვილის თაოსნობით იყო მოწვეული. კრებაზე ყველამ თანხმობა გამოაცხადა, ეხლავე შეედგნენ საქმეს, დაარსონ ქართულ საეკკლესიო გალობის კურსები. ყველა ეკკლესიებმა ამ კურსებზე უნდა გაგზავნონ თავიანთი დიაკვნები, მთავრები და სხვანი გალობის შესასწავლად. მეცადინეობა კურსებზე კვირაში სამჯერ იქნება—საღამოსაღამომით კვირას, სამშაბათსა და ხუთშაბათს საღამოს 7 ნახევარ საათიდან 9 საათამდე.

**✦ კიდევ ს. დ. გრაკალზე თავდასხმის შესახებ*. სად. გრაკალზედ თავდამსხმელებს გამოსდგომია ბოქაული გ. ანდრონიკაშვილი. 19 ივლისს სოფ. რენეში დაუტუსაღებია 3 კაცი, რომლებიც 20 ივლისს ჩამოიყვანეს გრაკალში და აქ ორი მათგანი იცნეს. მესამე კი აღმოჩნდა სხვა და გაანთავისუფლეს. ესენი როგორც პასპორტებით ეჩვენებათ, არიან: ისმაილ სულეიმან ოღლი (თათარი) და დათიკო მელაძე (ოსი). მესამე ყაჩაღის ბინა უკვე იციან და მის დასაჭერად წავიდა ბოქაული გურამიშვილი.

**✦ თავად-აზნაურთა საგანგებო კრება*. 20 ივლისს შესდგა ტფ. გუბერნიის თავად აზნაურთა საგანგებო კრება. კრების გახსნის წინ დამსწრეთ ფეხზედ წამოდგომით პატივი სცეს განსვენებულ ვ. ნ. ჩერქეზიშვილის ხსოვნას, შემდეგ კრებამ მოისმინა ინჟენერ მამრაძის მოხსენება საელექტრონო სადგურის გაფართოვების შესახებ და დაადგინა გადასდოს საჭირო თანხა ამ საჭიროებისათვის. განზრახულია შეიძინონ ახალი მანქანები, რადგანაც ეხლანდელი მანქანები მოთხოვნილებებს სავსებით ვერ აკმაყოფილებენ.

**✦ ხოლერა*. 20 ივლისს ხოლერის ნიშნებით ავად გახდა და ხოლერიანთა „ბარაკში“ გაიგზავნა 13 კაცი. 1. ტფილისის მოქალაქე ტ. ცატუროვი. 2. ყაზახი მ. კ. ბურმენსკი 41 წლ. 3. პოდოლის გუბერნიის მცხოვრები ქალი ბ. ი. პრიმა 23 წლ. 4. ალექსანდროპოლის მცხოვრები კ. ა. პარუნეკიანი 17 წლისა (ნოქარი) 5. სპარსეთის ქვეშევრდომი ქალი ბ. ბრამოვისა 39 წლ. 6. ქუთაისის გუბერნიის მცხოვრები ა. ი. კარტოზია 7. ოსმალეთის ქვეშევრდომი ა. პონასოლელი (18 წლ.) 8) სიღნაღის მცხოვრები ა. გ. ნაზაროვი (19 წლ. გარდაიცვალა) 9. პეტრე პავლეს ქუჩაზე ვორონეჟის გუბერნიის მცხოვრები ს. ი. სოროკინისა 10. ტფილისის მოქალაქე ოლღა წერეთელი (28 წ.) 11. ხარკოვის მცხოვრები ქალი ა. ხუბკოვისა (მზარეულია) 12. სამარის გუბერნიის მოხოვრები მ. განცევისა (49 წ.) 13. შორაპნის მაზრის სწევის მცხოვრები ს. გალიშვილი.

შავი ყვავილით ავად ვახდ ალექსანდროვის ქუჩაზე—ორლოვის გუბერნიის მცხოვრები ა. ვიქტოროვი (56 წლისა).

სასანიტარო ინსპექტორის ცნობებით, 20 ივლისის დილის 9 საათიდან 21 ივლისის ცხრა საათამდე ხოლერით ავად გახდა რვა კაცი, ხოლერის ნიშნებით ოთხი. ხოლერიანთა ბარაკში ამ დღემდე ირიცხებოდა 46, მიემატა 10 გაიწერა 3, გადაიცვალა 3, ამ ჟამად იმყოფება 50 კაცი.

**✦ გადასახლებულის შეჰყრობა*. 20 ივლისს საღამოს რვა საათზე პოლიციამ ჩხრეკის დროს შეიპყრო ადმინისტრატიულად გადასახლებული და თავის ნებით დაბრუნებული სტავროპოლის გუბერნიის ცხოვრები კონსტანტინე იგნატიევ.

**✦ ტრამვაის ვაგონიან გადმოვარდნა*. 20 ივლის საღამოს ცხრა საათზე მედუქნე ნ. მალადაძის მსახური სარდიონ ხაბალაშვილი შეხტა ვაგზლისაკენ მიმავალ ვაგონის საფეხურზე მაგრამ ამ დროს ეზვიდან მომავალმა ვაგონმა ჩამოუარა და საფეხურზე შემხტარი ხაბალაშვილი ძირს ჩამოაგდო. ქვაფენილზე დაცემული ხაბალაშვილი ძალზე დაშავებული ქალაქის საავადმყოფოში გაგზავნეს.

**✦ ქალაქის გამგობის საყურადღებოდ*. გვთხოვენ გამოვაცხადოთ და ვისაც ჯერ არს ყურადღება მივაქციოთ იმ გარემოებას, რომ დიდუბეში მეტი წილი ქუჩებისა ორმოებს წარმოადგენს. ქუჩები კარგახანია ამ მდგომარეობაშია, მაგრამ ყურადღებას არავინ აქცევს. ერთად ერთი ელისაბედის ქუჩაა, რომელზეც დაც ზრუნავენ და დრო-გამოშვებით აკეთებენ. ისიც იმიტომ, რომ ამ ქუჩაზე ტრამვაის ლიანდაგი გაყვანილი. საგურამოს ქუჩის დასაწყისში იმ ალაგას, სადაც ეს ქუჩა მუშტაიდს უერთდება ხიდია, მაგრამ იმდენად უვარგისი და დანგრეული, რომ გავლა საშიშია. საჭიროა ამ გარემოებას ყურადღება მიექცეს.

**✦ საქალაქო საქმეთა საკრებულო სხდომა*. გუშინ, 21 ივლისს ტფილისის საქალაქო საქმეთა საკრებულოს სხდომა ჰქონდა. განსახილველი იყო ტფ. ქალაქის ხარჯთ აღრიცხვა № 4, რომლის განხილვას და დამტკიცების შემდეგ ქალაქის თვითმართველობა შეუდგება მომავალ 191 წლის ხარჯთ აღრიცხვის შედგენას. ამ შედგენას სხვათშორის იმ გარემოებამაც შეუშალა ხელი, რომ ხოლერის წინააღმდეგ ბრძოლის გამო საჭირო ცნობები დღემდე ვერ შეაგროვეს.

✦ 20 ივლისს ოსმალეთის ქვეშვრდომმა გაკარმა კ. ფრიდ ბიანტმა ... ბანთაშვილის სავაჭრო სკოლის მოწაფეს ... ვართან ხარატურაოვმა განუცხადეს ... ლიციის, რომ ამ დღეებში მომხდ ... ტეტხდის გაჩენის დროს, მაშინ ... დესაც მდგომარეობა ნიშნავდა ... ეურნენ ვიდაც ჰაჯატონ სხირტლაძ ... მოგზარა ბირველ მოთვანს საკერავი მ ... ქანა 30 მან. დირებული და მეორ ... საცვლები და სხვა და სხვა ტანთსაცმ ... დი 50 მან. დირებული. ჰაჯატ ... სხირტლაძე ჰოლიციამ შეიპყრ

იაკობ გოგებაშვილის საპასუხოდ

თქვე დალოცვილო, პედაგოგებო, მშობლებს, მგონი რომ ეფლება გვაქვს პროტესტისა, როდესაც თქვენ არ ასწავლით ჩვენს შვილებს წმინდა ქართულს!..

ნუ თუ უნდა გვრისხავდეთ, როდესაც თქვენ მიერ შედგენილ სახელმძღვანელოში შევამჩნევთ შეცდომებსა? განა რად უნდა გეწყინოთ, როდესაც გვსურს ჩვენის შენიშვნით დახმარება გაგიწიოთ, რომ შემდეგში მაინც გასწორდეს გასასწორებელი.

1) „წყაროში“ ჩემს შვილებს რადაც ქაჯურს ასწავლიან და არა ქართულსა: **„მანკიათებელმა ალნაგმა კუნკურათი ირაო, ირაო მიაშვერს“, „კირთმა დემენებით გაკიალდა და ფსკერს ქინდრით ყვინთავს“**. ქართული არ არის, მაშრა ჯანდაბაა! იგივე „წყაროო“ გვასწავლის: დედოფალას დედოფალა კი არა **დედალი-ბუ** დაუძახეთო; სინდიკი ანუ ვერცხლის წყალი დაივიწყეთ და ამას იქით „რტუტი“ დაუძახეთო.

2) ერთი პატარა წიგნაკია პოლ ბერიდან ქართველ პედაგოგის ნათარგმნი და მეორე ქართველ პედაგოგის რედაქციით ქართულ „წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ მიერ გამოცემული. ამ წიგნში ჩემს ბავშვებს ასწავლიან, რომ ქათამს (მამალს) **კუდი** აქვსო.

3) ქალთა საზოგადოების სანიმუშო სკოლაში, ტფილისში, დაესწარი ქართული ენის გაკვეთილზე. ქართველი პედაგოგი ქალი ქართულის **სანიმუშოდ** ჩემს შვილს მამლის სურათს უსნიდა:—აი ეს ფეხებია, ეს ფრთები, ეს მამლის კუდია და ეს კი ბიბილო არისო.

4) საყმაწვილო ჟურნალები გვეუბნებიან ნემსი დაივიწყეთ და ნესვი იძახეთო, მაკრატელის მაგიერ მაგრატელი და სხვ...

მაშ ხმას ნუ ამოვიღებთ, როდესაც ჩვენი წმიდათა-წმიდა **დედა ენა** ირყვნება?!..

როდესაც მოგმართეთ წერილით და გთხოვეთ, ესა და ეს სიტყვა გასწორეთ, რადგან, ალბად თქვენდა უნებურად, შეგცდომიათო, ჩვენ ასე გვეგონა მადლობას დავიმსახურებდით ავტორისაგან. მე განგებ ამოვეფარე ფსევდონიმს—არ იფიქრონ; რომ მწერლობაში თავსა ვდებ და დაფხის გვირგვინს ვეპოტინები. „აბა მიყურეთ მე ვინა ვარ!—თვით ბუშბერაზ პედაგოგს, იაკობ გოგებაშვილს, შეცდომებს ვუსწორებ მის განთქმულ სახელმძღვანელოებშიო“... მაგრამ ვერც ამ ფსევდონიმმა დაგვიფარა და ბატონი იაკობი ოავის პასუხში რაღაც კლანჭის გამოდებას გვწამებს.

„მოსავლის“ რედაქციასთან მთელი წრე შესდგა ქართველ მწერლებისა, რომელნიც თურმე ქართულ სამეცნიერო ტერმინებს საბოლოოდ შეჭუშავებულს გვაწვდიან. წარმოიდგინეთ, ბევრს საგრძნობელ შეცდომებს ვპოულობ ამ კომისიის ნამუშავარში. ეხლა ეს შეცდომები რომ აღვნიშნო, ნუ თუ „მოსავლის“ რედაქციამ ან იმ კომისიის წევრებმა საწყინოდ უნდა მიიღონ?! თუ უნდა დიდად დამიმადლონ, რომ ნამდვილი ტერმინი მივაწოდე!?..

სწორედ მოგახსენოთ, განზრახვა მქონდა ეს შეცდომები დამესახელებინა და აღმედგინა სინამდვილე, მაგრამ ახლა კი, თქვენი პასუხის შემდეგ, რაღა ხალისი უნდა მქონდეს შრომისა, დროს დაკარგვისა!? დეე, „როგორც გიწერავთ ისე სწერეთ“! რაღათ მინდა იმისთანა შრომა თუ კი ყველანი მომიძულებთ!..

ბატონო იაკობ! თითქმის 40 წელიწადია ქართული ენის სათავეში სდგეხართ—იღვწით, პროფესიონალური პედაგოგი ხართ, ადგენთ და სტამბავთ ქართული ენის სახელმძღვანელოებს, რომლითაც რამდენიმე თაობა (და მეც მათ შორის) აღიზარდა, და განა ჩუბინაშვილი ავტორიტეტად ღა უნდა მოგყავდეთ!? ჩუბინაშვილმა თავის დრო მოუპამა, როგორც მე და თქვენც მოვუპამთ ჩვენს დროს.

თქვენ გვასწავლით ჩუბინაშვილის ლექსიკონში ლექსნი **ქაჩაჩი** და **ბანდი** არ მოიპოებიან, სჩანს ეგ ქართული არ ყოფილა **ქართულიო**.. ჩუბინაშვილის ლექსიკონში, მაგალითად ქვემო მოყვანილი ლექსნი სრულიადაც არ მოიპოვებიან, მაშ აღუკრძალოთ ქართველებს შემდეგი სიტყვების ხმარება:

1. აბუტი.
2. არაყანი (сметана*).
3. აყლაყუდა,
4 ბეჯითი, ბეჯითობა,
5. ბლანდვა,
6. ბოგინება,
7. ბულბულა (ყვავილს ეძახიან ფშაველები),
8. ბუძგი,
9. გადაბირება,
10. განცვიფრება,
11. გმინვა,
12. გრიჭა (მაგარი თიხა),
13. გულ აჩუყება,
14. გულ უბრყვილობა,
15. დაოსება,
16. დაფერდავებული(Наклонный)
17. დაქუცმაცება,
18. დაღადვრა,
19. დონდლე,
20. დორანი.
21. თვალის უბე,
22. თონთლე,
23. კაკანათი,
24. კალმუხის ჩაი,
25. კენჩხო (черепъ),
26. კოტაკი (ბატარა გორაკი),
27. კუმხალი,
28. ლიპი,
29. მარაგიანი (თბილი მარაგიანი ღამეაო),
30. მარჩენელი,
31. მატანტალა,
32. მეზღვაური,
33. ზეჯი,
34. ნამცვრევი მოვამცვრევ,
35. მოღუშული,
36. მტლე,
37. მატაოცი,
38. რომში (უგრეხელის რომშს საქონელს აკმევენ)
39. საიასაღო (მეტად მშვენიერი)
40. სარაჯი (თაფლიანი სარაჯი. „ცნობ. ფურცელი“ № 2476/94 წელს).
41. სასუსნავი.
42. საწვეთი (Капли).
43. საწვეთელი (Капельница).
44. სახაო (ცხენის ჭირია, Мыть).
45. სხილი.
46. ტაფი (ქორაფ ქვეშ რო ღელე ექნება. ჯავახელნი ხმარობენ).
47. ტუფი (ჯავახეთში გამაგონია).
48. ურმანი (Дѣвственный лѣсъ.
49. ურყანი (
50. ქერცლი.
51. ქოცმაცი.
52. კუნთი (Мышца).
53. ჩაბურება.
54. ჩამოღლარძვა.
55. ჩიტის ბური (მცენრეა).
56. ძინათი (ქართლში ავიგონე).
57. ჭარუმადათი (Единственный кахетоში გავიგონე).
58. ჭუკი.
59. ხიწიწი (Сквирки)
60. ხოხარიკი (Черепъ).
61. ხტილი.
62. ღრჩოლა.
63. ჯორცხენა.

ეს მხოლოდ ჰე შვამჩნიე და რასაკვირველია, სხვებიც ბევრს შეამჩნევდნენ. ამითი გვინდა ადვნიშნოთ, რამდენად ძდიდრია ქართული ენა და რომ მი სიტყვების აღნუსხვას ერთი კაციერ შესძლებდა. ჩუბინაშვილს რომ მიმბაძავი აღმოსჩენოდა, იქნება მოდენა ხანში ქართული ენის სრული ლექსიკონი შემდგარიყო.

და, თუ გინდ ეს სეც არ იყოს, აბა მიბძანეთ, რა სკადრისია საქმის მაგრე გადაფუჩჩება*). ნუ თუ დაგზარდათ უფრო ძლიერ ავტორიტეტს დაჰკითხებოდით!? აბა ჩაიხედეთ **საბა სულხა ორბელიანის ლექსიკონში?** აიაქ იპოვით შემდეგ განმარტებას:

1) **„ბანდად** იქმის მღამიობის ფრთე და **წული მფრინველთა ფერხი**, ხოლო **ბანდული**, ლანჩა დაწნული, ფერხთსაცმელი“.

2) **„ქაჩაჩი**, ცხენისა, ვირისა და მასთანათა **გაუპოელი** ჩლიქი“.

რა ხან ავტორიტეტებზე მითითებთ, აი მეც უფრო ძრიელი ავტორიტეტი მოვიმარე, და. მგონი ამის შემდეგ-კი დმეთანხმებით—რომ ტერმინები—**ქაჩაჩი** და **ბანდი** არსებულა ქართულს ენაში, და, მაშასადამე მომაკვინებელი ცოდვათ უნდა ჩაგეთვალოთ, რომ ამდენს ხანში (1884 წ. არის საბას ლექსიკონი გამოცემული) არ შეგიტანია ეს. მშვენიერი, ზედ გამოჭრილი ტერმინები ქართულ სახელმძღვანელოში, აგრეთვე, ხო ხედავთ რ... შესაძლებელი ყოფილა **გაუოფილ** მაგიერ **გაპობილი** ვახმაროთ.

რაც შეეხება **კუკუ**-ს ძახ... ამასაც საბა განგიმარტავთ:

„კუკუ, **გუგულის ხმიანობა**“.

არ კმარა თქვენთვის საბას ავტ... რიტეტი?... **ბრემი?** ბრემზე რო... რა ხართ? ხო გწამთ მსოფ... ავტორიტეტად.*)

მაშ ჩაიხედეთ ბრემში და შემ... იპოვით:

1) „Обыкновенная ку... ка, **გუგული**, (Cuculus canoru) ... мѣ общеизвѣстнаго „ку-ку“, ку... ка издаетъ еще тихій звукъ ... ва ва“ и „хаг хаг хаг хаг“, с... издаетъ своеобразное хихикан... ае, წაიკითხეთ, ღიათინურადაც **გულს** **კუკულუს** ეწოდება.

2. „Обыкновенный уд... (Upupa epops) ოფოფი. Его при... ной крикъ — хриплый, треск... звукъ „эрр“, иногда звучащій ... „швэр“, въ хорошемъ настро... духа птица издаетъ глухой з... „квег квег“. При спариваньи ... дается также глухой звукъ ... гуп“.

ამასთანავე ჩვენში რო ... მოდის მაგას უფრო დედამიწ... უყვარს სიარული, როგორც ... და მშვენივრადაც დადის. ... ოფოფები-კი, ე. ი. ხეზედ ... რებნი, აფრიკაში იცის.

თუ არც ამით იკმარებთ, ... შეიძლება ავტორიტეტი დაგ... ლოთ. მაგალითად, ბროკ...

*) ჩუბინაშვილს Сметана და Сливки-ც ნადებად აქვს ნათარგმნი.

*) ეს სიტყვაც არ მოიპოვება ჩუბინაშვილის ლექსიკონში და ბოდიშს ვიხდი რომ ვცთარიო.

*) ი. გოგებაშვილის წერილი, ... ბრემის აზრს „ბუგუ-ბუგუს“ ... გვამცნევს, და ეს წერილი ბ. ჯავა... ლისა რედაქციამ ერთს დროს

...ბაგე დღეს სოფელ ...ის მცხოვრებმა (ვარშავის გუბერნია) ...ექტორ პატრმა განუცხადა პო...ციას, რომ 20 ივლისს, იმდროს ...ოდესაც ის სხვაგან იმეორებდა მისი ...ინიდგან ვიდაც ბოროტგანმზრახველე...ბა მოიპარეს სხვა და სხვა ოქრო...ეულეულის ნივთები 274 მან. დირ...ებული. პატერმა ამასთანავე ეჭვი მი...ტანა ამბარტუმ ნერსესოვზე და საკა...ბანეზოვზე (ორივენი მეუზოვები არი...ან). რამდენიც პოლიციამ უკვე შეი...ერო.

◆ 20 ივლისს პოლიციამ შეიპყრო ...ვრის დალმართზე მცხოვრები ქ. განჯის ...ოქალაქე ს. ა. მატეოსოვი, რომელიც ...ანჯისავე მცხოვრებ მიხეილ დავიდოვის ...ასპორტით სცხოვრობდა. მატეოსოვს 4 ...ვლისს სასტუმრო „იმპერიალში“ მცხო...ვრებ ფოროსტიანოვისთვის 42 მანეთი ...ოუპარავს რისთვისაც პასუხის გებაში იქ...ა მიცემული,

...ატარა ფელეტონი

ანატოლი ფრანსის

სპარსული ლეგენდა

ისტორიის შესახებ.

სპარსეთის ტახტზედ ახალგაზრდა ...ბრინცი ზემირი ავიდა, დაიბარა თა...ის თვალ-უწვდენი სამეფოს მეცნი...ერნი, შეჰკრიბა ერთად და მიმართა:

„ჩემი მასწავლებელი ზები მარწმუ...ებდა, რომ ადამიანებს უფრო იშვ...ათად მოუვიდოდათ შვცდომები ცხო...ვრებაში, გამოცდილებით სავსე წარ...სული რომ შეისწავლონ ხოლმეო. ...ინდა ხალხის ცხოვრება შევისწავ...ლო, გიბრძანებთ საერთო ისტორია დასწეროთ და არაფერი არ გამოსტო...ვოთ“.

მეცნიერნი დაჰპირდნენ მისი მონა...რქიული სურვილის შესრულებას. გა...მოეთხოვნენ და დაუყოვნებლივ შეუ...დგნენ მუშაობას. მთელი 20 წელი...წადი სწერდნენ. და აი ერთს დღეს სასახლის წინ კვლავ გაჩნდნენ მეცნ...იერნი; უკან 12 კარგად დატვირთუ...ლი აქლემი მისდევდათ. თითო აქლემს 500 დიდი წიგნი ეკრა ზურგზედ. მეცნ...იერთა კრებულის მდივანმა მოახ...სენა:

„მოწყალეო მეფევ, თქვენი დიდებ...ულისამეფოს მეცნიერების კრებული ...ბედნიერია თქვენი უდიდებულესობის ...ფერხთა წინაშე გაგიშალოთ მსოფ...ლიო ისტორია, რომელიც მათ თქვენ...ნი მაღალი ბრძანებისა და სურვილი...სამებრ დასწერეს. სულ ექვსი ათასი წიგნი გამოვიდა და შიგ ყველაფერი სწერია, რაც კი შეგვეძლო ხალხის ...ენციკლოპედიური ლექსიკონი. „Голосъ кукушки самца общеизвѣстное куку, голосъ самки похожъ на смѣхъ“.

ხოლო რაც შეეხება ოფოფს, ამავე ლექსიკონში **ცხადად** არის:

Удодъ (Upupa epops)... თავისი სახელი ოფოფმა მიიღო იმ დამახასიათებელი ძახილისგან, რომელსაც ის ხშირად იმეორებს: уд—уд—уд ან уп—уп—уп, აქედან upupa удодъ და ოფოფი ქართულად.

ამდენი ავტორიტეტები იმიტომ მოგიყვანეთ, რომ ჩემი არა გჯერათ. სამგიეროდ, კახელმა მუშაბეებმა-კი მალე დაგაჯერეს და ამბობთ: „ეჭვი გაიფანტა სავსებით, დავრწმუნდი რომ „კუკუს“ ოფოფი გაიძახისო. შე დალოცვილო, ბატონო იაკობ, მეც ხალხის შვილი ვარ, კახეთში დაბადებული და წარმოიდგინეთ, სწორედ იმ სოფ. გურჯანში აღზრდილი, საიდანაც ბატონმა ვაჩნაძემ პასუხი გაგცათ: „ხალხს სიცილად არ ეყოთ, როცა დავეკითხე ოფოფი „კუკუს“ იძახის თუ არაო“. დავეკითხოთ ახლა კიდევ მხოლოდ პედაგოგს, იაკობ გოგებაშვილს. აი რას გვასწავლის თავის „ბუნების კარში“ (გამოცემა მეხუთმეტე 1906 წ.):

1) „შეხედულობით მამალი გუგული და დედალი ერთმანეთს ძლიერ ჰგვანან; ხმით კი განირჩევიან: მამლის ხმა არის გუგუ, დედლის ხმა კი სიცილს მოგაგონებს“, (გვ. 33). მე კი იმასაც დავუმატებ, რომ დედალი გუგული **ხითხითებს**.

2) იმავე „ბუნების კარის“ მე-35 გვერდზე: „სარგებლობით გუგულს არ ჩამორჩება უკან მეორე მახარებელი ვაზაფხულისა, რომელიც იძახის „ოფ-ოფ“, ესე იგი ოფოფი“.

ახალ ლა ვინ უნდა მივცეთ სამხედრო სამართალში, ოფოფი, თუ იმ ლექსი დამწერი ვარიანელი—„დილაზედან ოფოფმა სოფელს კუკუ გამოსძახა“-ო, ვის უნდა ჩამოვართვა სამუდამოდ უფლება „კუკუს“ ახ ლისა და ამგვარი ლექსების გაჩენისა.

სამწხაროა, რომ ქართველობამ მე-20 საუკუნეში ჩავდგით ფეხი და ჯერაკიურმე გამოსარკვევი ყოფილა ჩვენთვის: ოფოფი კუკუს იძახის თუ ოფოფ-ოფოფს.

ბატ ი. გოგებაშვილის პასუხმა მხოლო იმითი მასიამოვნა, რომ სახეში ონია ქართველი მაჰალიანნი და ...ერთველი ისრაილნი, მაგრამ უბედურება ის არის, რომ ღორის ამოშლა მაინც არა გვპირდება. ჩვენ არ გვესს რითია გამოწვეული ავტორის მპატია ღორისადმი და ანტიპატიანამურისადმი. რომ ღორი ძლიერ ჭლის, ამას მოწმობენ სოფლის ისასწავლებელნი, რომელნიც ქარველ ქრისტიანებთან ერთად, ქართველ მაჰმადიანებსაც ასწავლიან. ეგირ-მაჰმადიანი მეტად უხერხულ გრძნობს თავსა როცა ასო ღ ზ მიდგება ხოლმე ჯერი, რადგან ასოს წარმოსადგენ-დ ღორია დახატული. ხოლო რაც შეეხება ბ. გოგებაშვილის აზრს, ცრუმორწმუნეობ მხოლოდ რელიგიურ სფერაში ის შესაძლოვო, ამან მეც შემაფიქრა თუმცა საეკვოა რა ეთიკაა შემდეგი: გურიაში იციან—მარილიან ლმ.ით გაძეხ თვარა ჭინკრაქა ჩიტ დაგძლევსო; ქართლ-კახეთში სმთ: ღვინო დალიე, თორემ მერცხი დაგძლევსო; დანაყრდი—გუგული დაგძლევსო; ქვაზე შედექ—კვიო.

იქნება ეკას მიეწერებოდეს თავის დავარცა, რომ ოფოფმა არ დაგძლიოსო არცა მჯერა, რომ ცრუ-მორწმუნეობა შესაძლო იყოს მხოლოდ რელიგიურ სფერაში.

ჯავახელი.

ცხოვრებათა და სამეფოთა ბედის ცვალებაზედ შეგვეკრიბა. ძველებური ხელთნაწერებით ვისარგებლეთ და ზედ დაურთეთ ჩვენი აზრები. ამ ისტორიის შესავალი აიმ წინა მდგარს აქლემს ჰკიდია და ძლივსა ზიდა, დამატებები კი სულ უკანასკნელს უფრო ლონიერსა და გამძლე აქლემს“.

მეფემ სთქვა: „გმადლობთ შრომისთვის. მაგრამ ხომ იცით სახელმწიფო საქმეების გამო როგორ მოუცლელადა ვარ. ამისთანავე სახამ თქვენა შრომობდით დავბერდი, სპარსელი პოეტისა არ იყოს, ნახევარი ცხოვრების გზა გავლილ. ულრმესს მოხუცებულობასაც კი რომ მივაღწიო, მაინც იმედი არა მაქვს, იმდენი დრო ვიქონიო, რომ ეს გრძელი ისტორია წავიკითხო, თუ შეიძლება, აქედგან ამონაკრები პატარა ადამიანთა სიცოცხლის ხანასთან შედარებითი ისტორია შეადგინეთ“.

სპარსეთის მეცნიერებმა კვლავ 20 წელი იმუშავეს და მეფეს 1500 წიგნისამ აქლემისთვის აკიდებული მოართვეს.

„მეფევ,—დაიწყო იმავე მდივანმა უკვე დასუსტებული ხმით,—აი ჩვენი ახალი ნაწარმოები. მგონი არსებითი არაფერი არ გამოგვიტოვებია“

„შეიძლება.—უპასუხა მეფემ, — მაგრამ ვერც მაგას წავიკითხავ; დავბერდი; ჩემს ხანში მაგისთანა საქმეს ხელს აღარა ჰკიდებენ. კიდევ შეამოკლეთ ეგ ისტორია და დააჩქარეთ“.

მეცნიერები ისე მუყაითადა და ჩქარა მუშაობდნენ, რომ ათი წლის შემდეგ უკვე ხემწიფეს გამოეცხადნენ. უკან ახალგაზრდა ხუთასი წიგნით დატვირთული სპილო მოჰყავდათ.

„ვიფიდოვნებ, რომ ეხლა მაინც მოკლედ დავწერეთ, და ჩვენს დიდებულს მეფეს ვაამებთ“, — სთქვა მდივანმა.

„არ სრულიად,—უთხრა მეფემ,—სიცოცხლის უკანასკნელ ხანებში ვარ. შეამოკლეთ, შეამოკლეთ კიდევ, რომ სიკვდილის წინ მაინც გავიგო კაცობრიობის ისტორია.“

ხუთ წლის შემდეგ იგივ მდივანი კვლავ სასახლეში გამოცხადდა. ხელში ყავარ ენი ეჭირა და უკან მოსდევდა პატარ ვირის ჩოჩორი, რომელსაც ზურგედ სქელი წიგნი ეკრა.

„ჩქარა, — უთხრა მორიგე კარის კაცმა—მეფე სიკვდილის პირად არის“.

მეფ მართლა სასიკვდილო სარეცელზედ იწვა. მდივანსა და იმის წიგნს უკვე იმკვდარებული თვალებით შეხედა ა ამოოხვრით ძლივს ამოიჩურჩულა:

„მაინც ისე ვკვდები, რომ კაცობრობის ისტორიას ვერ ვიგებ.“

„მეფე, —უპასუხა მეცნიერმა, რომელიც ისევე ახლო იყო სიკვდილის პირთან, როგორც თვით მეფე,—სამი სიტყვით გიამბობ მთელს ისტორიას: იბადებოდნენ, იტანჯებოდნენ, იხოცებოდნენ“.

ამ გვარად სპარსეთის მეფემ სიკვდილის წინად მაინც გაიგო კაცობრიობის ისტორია. **გ. ნამორაძე.**

მიწის მემკვიდრეობითი იჯარა საქართველოში

ჩვენ ქვეყანაში არის ისეთი ადგილები, სადაც გადარჩენილია უძველეს დროიდან ზნე-ჩვეულებანი, დაწესებულებანი, **ცოცხალი სიძველენი**. ესენი თანდათანა ან ჰქრებიან ახალ ცხოვრების ზედ გავლენით, ან და იცვლებიან, სხვა სახეს ღებულობენ. ასეთ ძველ დაწესებულებას ეკუთვნის მიწის მემკვიდრეობითი იჯარა ჩვენში. იყო დრო, როდესაც მემამულეს ბევრი მიწები ჰქონდა, მათი დამუშავება და სარგებლობა არ შეეძლო. ასეთ მიწებზედ იგი მოიწვევდა გლეხებს და მათი შემწეობით სარგებლობდა მიწით. ხოლო ხშირად მიმართავდა სხვა საშუალებას. ძლიერ გავრცელებული იყო ჩვენში ხიზნობა. ხიზნობა გამოწვეული იყო იმით, რომ ბევრგან გლეხს საკმაო ადგილ-მამული არა ჰქონდა და იძულებული იყო მღიდარი მემამულისათვის მიემართა. ხშირად ხიზნათ მიდიოდა ბატონის ყმა, რასაკვირველია, მისი ნებართვით. ხიზანსა და მემამულეს შორის ბატონყმობის გაუქმებამდის არსებობდა შეთქმულობა, ხელწერილობა არ იყო ჩვეულებათ მიღებული. ურთიერთ შორის დადებული შეთქმულობის ძალით მემამულე და ხიზანი განსაზღვრავდნენ თავიანთ ვალდებულებას. ხიზანი მიიღებდა მემამულესაგან მიწას, სარგებლობდა მით, მხოლოდ მემამულესათვის უნდა მიეცა ან მოსავლის ნაწილი, ან და გადაკვეთილი სარწყავი პურის მარცვლისა დღიურ სახნავ მიწაზე. სახნავ-სათეს მიწასთან ერთად ეძლეოდა საბალახე, წყალი არხისათვის დახნულ-დათესილის მოსარწყავად, ამის მაგივრად ხიზანი იძულებული იყო სხვა და სხვა გვარი მემამულის სამსახური აღესრულებინა. რაც შეეხება ხიზანის გადასახადებს და მემამულის მოვალეობას გადაჭრილი, საყოველთაო სავალდებულო წესი არა ყოფილა, არამედ ყველანი ხელმძღვანელობდენ ჩვეულებით, რომელიც კანონზედ უმტკიცესი იყო. ხიზნის მდგომარეობა სჯობდა ბატონის ყმის მდგომარეობას. ვინაიდგან პირადათ იგი თავისუფალი იყო და ადვილად შეეძლო განშორებოდა მემამულეს. ბატონ-ყმობის დაცემის შემდეგ მემამულე თავად-აზნაურთა და ხიზნებს შორის შეიქნა დიდი უთანხმოება. მემამულეთ მოიწადინეს ხიზნების განდევნა, მათი გლეხებათ და უბრალო მოიჯარადრედ ქცევა, მხოლოდ 3 ივნისის 1891 წლ. კანონის ძალით უთანხმოებას ბოლო მოეღო, ხიზნებს ამ კანონის ძალით დარჩათ ის მიწა წყალი, რომლითაც სარგებლობდენ ძველად და ის გადასახადები, რომლებიც ედვათ ძველად მათ. მხოლოდ 1891 წლ. 1 ივნისის კანონის გამოცემის შემდეგ ვინც შეეხიზნებოდა მემამულეს, იგი იძულებული იყო ხელწერილით შეჰკროდა მემამულეს. აშკარაა, ამ კანონის გამოქვეყნების შემდეგ ხიზნობა შეუძლებელი შეიქნა, დარჩნენ მხოლოდ ძველი ხიზნები, ახლები კი ითვლებიან კანონის ძალით მხოლოდ თავისუფალ მოიჯარადრეთ.

უფრო საყურადღებო დაწესებულებას შეადგენს გურიაში—სანაშენობო მონაშენეთ ითვლება ისეთი პირი, რომელსაც თავისი საკმარისი მიწა-წყალი არა აქვს და სხვისი მიწით სარგებლობს: ვინმე იღებს მემამულისაგან მიწის ნაკერს, დაუმუშავებელს, იგი იხდის 1/4 ან 1/5 ნაწილს მიწის ფასისას, ამასთანავე მემამულესა და მუშის შორის ხდება პირადი სიტყვიერი ხელშეკრულობა, რომელიც დამკვიდრებულია მხოლოდ ჩვეულებაზე და ალაგ-ალაგ სხვა და სხვა სახე აქვს.

ხელშეკრულობის ძალით მიწის ამღებს, მონაშენეს ევალება რა უნდა გააკეთოს აღებულ მიწაზედ, რა უნდა მოაშენოს, აგრეთვე ვადა, რომლის განმავლობაში უნდა შეასრულოს ვალდებულება, საზოგადოდ მიღებული ვადაა 6—9 წლ., თუ ამ წლის განმავლობაში მიწა დამუშავებული არ შეიქმნა, მაშინ მიწის პატრონს ნება ეძლევა განდევნოს მონაშენე. თუ კი მიწა შეიქმნა შემუშავებული, მაშინ მონაშენეს რჩება მიწა საშვილის-შვილოდ (ზოგიფიქრობს სამუდამოდ) ყოველ შემთხვევაში ვადა არ არის დადებული, რამდენის ხნით ეძლევა მიწა. მხოლოდ მიწის პატრონს აქვს უფლება გამოართავს მონაშენეს მიწის ნახევარი უფასოთ. მონაშენე როგორც პირველი ვადის განმავლობაში, ისე შემდეგ, როდესაც მიწა საშვილისშვილო კუთვნილებად ხდება ვალდებულია იხადოს მემამულის სასარგებლოდ სხვა და სხვა გადასახადები. პირველი 6—9 წლის განმავლობაში იხდის 1/6, იშვიათად 1/3 ღომის და სიმინდის მოსავლისას, ხილის მოსავალი კი მონაშენესი არის; მხოლოდ შემდეგ მემამულეს ეძლევა ხილის ან ღვინის მოსავლის 1/2, დანარჩენი რასაც დასთესს დახსნის მონაშენე, მისი კუთვნილებაა. რასაკვირველია, ამგვარი დამოკიდებულება გამოწვეულია ერთის მხრით მიწის ნაკლულობით, მეორე კი იმითი, რომ მემამულეს ამნაირად საშუალება ჰქონდა თავისი მამული დაემუშავებინა. თან და თან სანაშენ-ბამ დაჰკარგა ნიადაგი, ვინაიდან მიწის ფონდი შემცირდა, ახლო მომავალში სულ გაჭრება ამგვარი დამოკიდებულება, ბევრგან უკვე იცვალა სახე და ფერი, მონაშენე და გაჭირვებული მოიჯარადრეა, რომელიც ძლიერ ძძიმე ხელწერილობით არის დამოკიდებული მემამულისაგან.

ამ სახის დამოკიდებულება სხვაგანაც იყო; სანაშენობო გავს ტაპის უფლება, ახალციხეში, чиншй, чиншевое право, რუსეთის დასავლეთ გუბერნიებში, ბალტიის ზღვის გუბერნიაში, უკრაინაში.

ყველგან ერთმა და იმავე მიზეზებმა მოსპო და სპობს საშვილისშვილო მიწის იჯარას. ვინაიდან მიწა დიდ საქონელს წარმოადგენს, ვინაიდან იგი დიდ როლს თამაშობს თანამედროვე ცხოვრებაში და ხალხის რიცხვის ზრდასთან ერთად, იმატებს ფასს, შეუძლებელი შეიქნა ისეთი ფორმები ექსპლოატაციისა, როგორც წინად, როდესაც მიწა იაფი იყო.

მაშასადამე, ჩვენში დარჩენილი დაწესებულების შესწავლას, მათი ყოფა-ცხოვრების გამო მიხეზების გამოკვლევას დიდი სოციოლოგიური მნიშვნელობა აქვს. ჩვენი უპირველესი ვალდებულებაა შევისწავლოთ, აღვწეროთ, ვაუწყოთ მეცნიერთ რა და რა გვარი ცოცხალი სიძველენი დარჩენილა ჩვენში. ჩვენ ქართველობამ უნდა ვიკისროთ ეს, ვინაიდან ჩვენ გვესმის, და უფრო შევიგნებთ სულსა და გულს დარჩენილი ზნე-ჩვეულებისას და ინსტიტუტებისას, ვიდრე უცხოელი.

მოვიცლით ასეთ დიდ საქმისათვის?

ხიმ. ავალიანი.

მოციქული საფრანგეთის ერის განათლებისა ჟან მასე.

„გაგეთავიძე მსჯელობა იმათ, ვინც ვერა მსჯელობს, ვამუშავო ისინი, რომელნიც ხრულებით არა ჰფიქრობენ განუმტკიცენ ზნეობა მგვიფრდთა. აი ჩემი მცნება და მიზანი! მასე.

ჟან მასე ქალაქ პარიზის მეფურგონეს შვილი იყო. ის გახდა მამის მაგივრად მეეტლედ, რომელმაც ხალხში გადაიტანა ის აზრი, რომ განათლება ერისთავის უსაჭიროესია.

ის გამჭვალული იყო იმ აზრით, თუ როგორ უვიცობით დაცემულ ბერავ საფრანგეთის მკვიდრთ ჭკუა-გონება, ზნეობა და პოლიტიკური მიმართულება განუვითაროს.

კეთილის განზრახვით აღფრთოვანებულმა მასემ მოისურვა თავისი ოცნება განუზიაროს მთელ კაცობრიობას.

მასე ამბობდა, ქარი ეწვევა საფრანგეთს, გადათელავს მდინარეებს, მთებს და მოჰფენს ნაყოფიერ თესლს განაოლებისას მთელ სამშობლოში, რომლისგანაც აღორძინდება, დაიბადება შემდეგში ნამდვილი ადამიანური ცხოვრება. თუ სხვა ტომის ერი ჩვენ მხარეს ეწვევა—ის გაივლის ყვავილით დაფენილს ყველა ადგილს, რომ იდღესასწაულოს საერთოთ დახსნა, განთავისუფლება ჭირ-ვაებისაგან განათლებით მთელი კაცობრიობისა.

უვიცობით სუსტს და ზარმაცობით დაცემულს ადამიანს თავის გასამართლებლად ხშირად ოჰპყავს ანდაზა: „ერთი მხედარი ომში „მხედრად“ ვერ ჩაითვლებაო“ შემცდარი აზრია.

ხალხი, როდესაც ომი ან სხვა ვითარებით, შიშის ზარით დაცემული და გაბინდურია, მაშინ იმის შორის ჩნდება და იბრძვის მამულის შვილი, მოსიყვარულე ხალხისა და უჩვენებს მას ნამდვილ გზას. კეთილ-მსცლობისას და ცხოვრებისას.

აი, ამისთანა კაცი გამოჩნდა საფრანგეთში, რომელმაც თავისი დაუძინარი მხნეობით, ყველა შემთხვევითი დაბრკოლებანი შეჰმუსრა, და თავისი ერი სიბნელიდან ნათელში გამოიყვანა. ამ შესანიშნავ მამულის შვილს ჰქვიან ჟან მასე.

მასემ ხალხის განვითარებისათვის ერთად ერთი საშუალება იგრძნო: უსასყიდლოდ ხალხის სწავლა განათლება, განურჩევლად სქესისა, წოდებისა, სარწმუნოებისა და ეროვნებისა.

მასე სწერდა, რომ „1848 წლამდე მე მარტოდ-მარტო ის აზრი ჰმქონდა, რომ ხალხი ზნეობით მალე განვითარებულიყო!“ მაგრამ ის დარწმუნდა, თანხმად შოპენჰაუერის აზრისა, რომ ის, რაც მკვიდრად, საკეთილოდ ხალხისთვინ უნდა დამკვიდრეს, ნება ფესვებს იდგამს კაცობრიობაშიო.

ამ გარემოებით მასე მედგრად, ნებანებად, მაგრამ დიდის ნაბიჯით, დაუახლოვდა განხორციელების უპირველეს საგანს თავის მსოფლიო ცხოვრებისას.—დაფუძნებას საფრანგეთში წერა-კითხვის გამავრცელებელის საზოგადოებისას, რომელსაც მიზნად ექნებოდა მთელი საფრანგეთის სახალხო პირველ-დაწყებითი სასწავლებლებით მოფენა სახალხო უნივერსიტეტებისა და ბიბლიოთეკების დაარსება.

მასეს სურვილმა მთავრობისაგან თანაგრძნობა. გამოიწვია მართებლობამ მასეს ნება მისცა უქადაგოს მკვიდრთ, რომ მათ შვილებისათვინ საჭიროა ზნეობითი განვითარება, აღზრდა და განათლება. თვიდ საერო წევრების კრებამ—პარლამენტმაც გამოსცა კანონი, რომ ყველა მკვიდრმა საფრანგეთისამ უნდა თავისი შვილი უეჭველად მიაბაროს პირველ დაწყებითი სახალხო სასწავლებლებში.

„სახალხო განათლების საზოგადოების“ დაარსების დროს 1848—1861 წლამდინ მასე მასწავლებლად იყო, გამოსცა მდაბიური ენაზედ თავისი დაწერილი სახალხო და საყმაწვილო წიგნები: ამ წიგნებს შორის არის წიგნები: „ისტორია ერთი ლუკმა პურისა“ და „მოსამსახურე მუცლისა“- ეს წიგნები გადათარგმნილია სხვა უცხო ევროპიულ ენებზედ და ქართულად, სომხურადაც.

მასეს ჰსურდა დაეარსებინა ყველგან საფრანგეთში სახალხო ბიბლიოთეკები, აგრთვე თითო ბიბლიოთეკაც სახალხო სკოლებთან.

სკოლაში მოსწავლეთ უნდა შეესწავლათ წერა-კითხვა, ხოლო სკოლის შემდეგ ბიბლიოთეკას უნდა საშუალება მიეცა ხალხისათვინ წიგნების კითხვისა.

ბიბლიოთეკა, ამბობდა მაზე, ერთი მხარეა სკოლისა. ბიბლიოთეკა სახლის კარის გასაღებია, სკოლა კი თვით სახლია. ვისაც მარტო სახლის კარების გასაღები ხელში აქვს, ის ვერ იტყვის, რომ ბინაზე მცხოვრები ვარო.

მასე რომელ საქმესაც ხელს მოჰკიდებდა—ის საქმე თავის გამოჩენილი გონებით და ნიჭით წინადვე შესწავლილი ჰქონდა. ამ მიზეზისა გამო იმისგნით დაწყობილი საქმე მის დაუღალავი მეცადინეობით და გამჭრიახობით კეთილად სწარმოებდა.

დადგა 1861 წელიწადი და მასემ გამოაქვეყნა სურვილი „განათლების საზოგადოების“ დაარსებისა.

მასეს აზრი თვალთ-საჩინო, რთული და ძძიმე იყო. იმის განხორციელებას ესაჭიროებოდა დიდი ღონე და ძალა.

მასეს მეგობარნი სცდილობდნენ შეეფერხებინათ იგი და მისი აზრი იმ საბუთებით, რომელიც იმათ მოჰყვანდათ დასამტკიცებლად, რომ იმის განზრახვას მალე ბოლო მოეღება და გამოიწვევს ბევრს უსიამოვნებასო.

ზოგნი ურწმუნონი ექვის თვალით უყურებდნენ მასეს აღფრთოვანებას და კიდეც დასცინოდნენ მოციქულს სახალხო განათლებისას, რადგანაც ღიდი შემაფერხებელი იმპერატორი ნაპალეონის და კათოლიკეთა ეკლესიის მავნე ძალა მძვინვარებდა მთელ საფრანგეთში იმათზედ, ვინც-კი ცდილობდა მოეპოვებინა ...ოდნავ თავისუფლება.

მასე დარწმუნებული იყო, რომ იმისი აზრი საქვეყნოდ და სასარგებლოდ დაბოლოვდებოდა. იმას დიდად უყვარდა თავისი ერი და ამისათვინ ის გულმოდგინედ და უშიშრად გამოვიდა სახალხო ასპარეზზედ და გასცა ყველას პასუხი, ვინც იმას აფრთხილებდა ამ საქმეში. მასემ უთხრა მოშიშართ: „როდესაც კაცს სურვილი აქვს იშრომოს ხალხის განათლებაზე, იმან უნდა ხელი მოჰკიდოს თავის საქმეს, რა მდგომარეობაშიაც გარემოება ამ საქმეს შეიკავს.

კეთილის განძრახვით აღტურვილმა მასემ მიჰმართა ძთელ ერს თხოვნით—დამეხმარეთ დავაარსოთ საზოგადოება უვიც მკვიდრთა შვილების გასანათლებლადო. ამ მოწოდებას გულს უხმეს სამმა კაცმა: ქვის მჭრელმა ჟან იტომ, კონდუქტორმა ანტუან მაშიამ და გოროდოვოიმ ლარმინ. გოროდოვოის მომხრეობა მასეს ძალიან ესიამოვნა. მასემ აღტაცებით შესძახა: ოხ, გოროდოვოიც ჩვენ რაზმში ჩაეწერა, ეხლა ის წინააღმდეგი არ იქმნება ჩვენი მიმართულებისა და განძრახვისა“.

ამ სამივემ საერთო საქმისთვინ შეიტანეს დასაფუძნებლად თანხისა თხუთმეტი ფრანკი. აი ამ თანხით დაარსდა საფრანგეთში საზოგადოება „უვიც მკვიდრთ შვილების გაზრდისა და განათლებისა“.

ასეთმა მცირე თანხამ მასეს არ აუმღვრია წინდა გული. მასემ უფრო მოუხშირა ღაღადება ხალხთ-მოორის განმანათლებელ საზოგადოების დაარსებაზედ. მისმა მოძღვრებამ ხალხს გრძნობა გაუღვიძა და გამოიწვია ასეთი შედეგი:

რამდენიმე თვის შემდეგ საზოგადოებას ჰყვანდა ხუთი ათასი წევრი. 1870 წ. 15 იანვარს—ჩვიდმეტი ათას რვას ორმოცდა თექვსმეტი წევრი.

1902 წ. 2787 საზოგადოება სწარმოებდა და ჰყვანდა ორ მილიონამდე წევრი. ქ. პარიზში დაარსებულ განმანათლებელ საზოგადოებას 1901 წ. თანხა ჰქონდა 1,437,730 ფრანკი.

მასეს საფრანგეთმა გარდაცვალების შემდეგ, ქ. პარიზში დაუდგა ძეგლი, რომელზედაც აწერია:

„იგულისხმეთ, ტყუილი და სიცრუეა ანდაზა: „ერთად ერთი მხედარი ომში მხედრად ვერ ჩაითვლებაო“. ამის უტყუარი მაგალითი მე ვარ და ჩემი მოქმედება“.

ი. წინამძღვრიშვილი.

მეხსიერი ამგზავ

ქ. თელავი. დღითი დღე ცხოვრება ძნელდება, მოთხოვნილება იზრდება, შემოსავალი თუ არა კლებულობს, არა მატულობს, ფასწრდა ეცვა, სანაცვაგე თან და თან ძვირდება და ცხოვრება გასაჭირი ხდება, ნამეტნავად შეუძლებელთა ფრეთხოვის და სიდარიბე უგულს ოჯახში იკალთოკვს.

ხხვა და სხვა ავადმყოფობა და გადამდები სენი უფრო ფრცელდება დარიბ დატკვა ქოხებში და ამის გამოა ქ სიკვდილის ბრიტენტი დიდია ხოლმე.

საუბედურად ასეთი შეუძლებელთა ფრე დიდია თელავში. ავიდოთ განსაბირა უბნები, იქაური ქოხები, იქ მცხოვრებლები, რომელნიც დღიურ სამუშაოთ ეზოებებ საარსებო ბურს. მომეტებული ამოთვანი ხელოსანი და უბრალო მოშუშავეა და თუ მიეიდებთ მხედველობაში დღეგანდელ საერთო ფუდის საძიერეს და უმუშეურობას, ადვილად წარმოვიდგეთ, თუ რა მდგომარეობაში იქნებიან ეგეთ ოჯახები. ... ...

რებაში, მაგრამ რა ბრძანებაა, ქალაქის გამგეობას ისიც ვერ მოუხერხებია, რომ ბირველ საკრიო სანოვაგე მიაწოდოს თუ დაკლებულ ფასებში არა, შესაფერ ფასებში მაინც.

ბურის ნიხრი თელავში დამოუკიდებელია ორ სამ კაცზე, რომელთაც ფქვილის საწყობები აქვთ გამართული და როგორც უნდათ ისე კაჭიდიან. ესენი მეორ-მესამე ხელიდან იძენენ და ისე ჭყიდიან მეპურეებზე, ახლა ამათი შრომა და მოგება ემატება და მომზმარებელს მეხუთე ხელიდამ უნდება ეიდვა, რასაკვრველია ფასსაც შესაფერს გადიხდის. სულ მარტივი საქმე იყო, ქალაქს თვით ეთავა ბირველ ხელიდამ ფქვილის გამოწერა და თუ თითონ ვერ მოახერხებდა გამოცხობას მეპურეებზე მიეცა დაკლებულ ფასად, რომ შელნიც ასეგე კაჭიდნენ. (რაც მოიმატებდა ის შრომის ფასად და ხარჯად საკმარისი იყო). სწორედ ასეთი გეგმა ეოფილა შეტანილი ერთი ხმოსნისაგან ქალაქის გამგეობაში, მაგრამ გეგმას განხორციელება უნდა და არა მარტო ქალაქდგზე წერა.

ქალაქს თავისი საკუთარი ამბულატორიაცა ჭქონდა, საექიმო დახმარება მუქთად ეძლეოდათ მოქალაქეთ. მაგრამ დღეს ქალაქდგზედ დარჩა დაწერილი და მის განხორციელებას-კი რასაკვირველია არავინა ჭფიქრობს.

დავიწყებული.

—

დ. ხონი. როგორც კვიგეგ ბაზრის რწმუნებულების სამსახურიდან კალაკების მიზეზი ისა ეოფილა შემდეგი: ბაზრის რწმუნებულებს მოუთხოვნიათ ბაზრის მოქალაქისათვის, თუ რამდენი დანარჩენ ან რამდენი შეიკრიბა ქვაფენილის დაკეთებაზე. მოქალაქს ანგარიში არ მიუცია რწმუნებულთათვის, რისთვისაც რწმუნებულები სამსახურიდან გადამდგარან. რწმუნებულებმა საჭიროდ არც კი დაინახეს საქმის ვითარება თავიანთ ამბაჩრეკელთათვის ეცნობებინათ შემცდარნი არიან რწმუნებულნი თუ მოქალაქეს ასე ეიდიანათ მოეშვნენ. ნუ თუ მოქალაქის ასეთ მოქმედებაზე ხმა არავინ არ უნდა ამოიღოს?

ბაზრის მოქალაქის რეკომენდაციას ბ ნ კოტირიძეს მოქალაქის მოქმედებაში ბევრი სიეალდე ადმოუჩენია. კოტირიძეს რეკომენდაცია უკვე დაათავა.

ხონში არსებობდა სანიტარული კომისია, რომელიც აქამდე ცოტათ თუ ბევრათ მაინც ზრუნავდა ბაზრის სანიტარულ კეთილდღეობაზე. მოულოდნელად ამ სანიტარულ კომისიის თავმჯდომარე სამსახურიდან გადაუყენეს. ნიშნათ სანიტარულ კომისიის თავმჯდომარის, ეგ. ქუთათელაძის პატივის ცემისა სანიტარულ კომისიის წევრები თავიანთი ნებით სამსახურიდგან გადადგნენ. ეგ. ქუთათელაძის სამსახურიდან გადაყენების მიზეზად შემდეგს ასახელებენ; ხონის ბაზარში შემოსულ ურემზე და ტხენზე ბაჟს ახლენებენ. თურმე ასეთი ბაჟი უკვლგან მოსპობილია. ხონის ბაზარს ნება დართეს, რომ აიდინ ბაჟი მხოლოდ იმ ბირობით, თუ ეს ფული მოხმარდებოდა ბაზრის სანიტარულ საჭიროებას. ბაზრის სანიტარულ კომისიის თავმჯდომარეს მოუთხოვნია ეს ფული ბ-ნ ბაზრის მოქალაქისთვის. ბ-ნ მოქალაქს ამაზე კუდი მოსდია, გაცხარებულა და ეგ. ქუთათელაძე იმ წამსვე სამსახურიდან დაუთხოვია, შესდგა ახალი სანიტარული კომისია. ეს კომისია სრულს უმოქმედობას იჩენს. ის ოიტის ოდენათაც არა ზრუნავს ბაზრის სანიტარულ საჭიროებაზე. ბაზარი კი შეტად სიბინძურეშია. ახალმა სანიტარულმა კომისიამ თავისი მოქმედება მხოლოდ იმით და იწყო, ბამოიარა დუქნები და უბრძანა მედუქნეებს ნაგავისათვის ეუთები დაედგათ წინ. დათვალიერება კი ქუჩებისა, ფეხის-ალაგებისა, დუქნის ოთახებისა და სხვა ასეთებისა ფიქრადაც არ მოსვლიათ სანიტარულ მდგომარეობაზე. ეგრეთვე უნდა დაიარონ დუქნები და შეამოწმონ სანოვაგე.

— ხოლერამ სასართველოს მიდამოებში საკმაოდ ფრთა გაშალა. ის ჯერ ტფილისს და შემდეგ ბრეფენციასაც ეწვია. თითო ორდა შემთხვევა ხოლერით სიკვდილისა ძრავად ადგას იყო. არ მომკვდარან მხოლოდ ხოლერით ჯერ-ჯერობით ხონში და მის ახლო-მახლო სოფლებში. ხონი და მისი ახლო-მახლო სოფლები შეტად ანტისანიტარულ ადგილსამყოფოა. ქუჩები ეკვლგან უწმინდურობითაა ავსებული, ხალხი კაჭირვების გამო ნახვევრად მშიერია და ნახევრად ხიდით იკვებება. საკმაოა ერთი ხოლერით ავადმყოფი ხონში, რომ მერე ეს ხოლერა მთელ ხონის ახლო-მახლო სოფლებს მოედგას. როგორც კვიბეგ ხოლერის ნიშნებით სოფ. ივანდიდში მომკვდარა ვინმე ავადიანი. სასურველია ეხლავე მიექცეს ეურადღება ამას და კიოწმინდის ხონში და მის ახლო-მახლო სოფლებში ქუჩები. სასურველია აკრეთვე სხვა და სხვა კანონსახადების აკრება დროებით შეჩერებულ იქმნას, რათა ხალხში კაჭირვება მეტად არ კაძლიერდეს და რათა ხალხი იძულებული არ შეიქმნეს ხიდით ბეგებს. სასურველია ეხლავე რაიმე ზომების მიდება, თორემ მერე თითზე კბენანი გაგანდა იქმნება.

აქილესი.

თეატრი და ხელოვნება

ტფილისის ქართული დრამატიული საზოგადოების გამგეობა უკვე თან და თან ადგენს დასს და იმუშავებს რეპერტუარს. ჯერ-ჯერობით კონტრაქტს ხელი მოაწერეს ქ-ნმა კარგარეთელმა, ჯავახიშვილმა, ჩერქეზიშვილმა, ქილარჯიშვილმი, ლოლუამ და ბ-ნმა გუნიამ, შალიკაშვილმა, ზარდალიშვილმა. ბ. მდივანმა, მატარაძემ, მგალობლიშვილმა, ივანიძემ. დანარჩენებთან მოლაპარეკება ჯერ არ არის გათავებული. მოწვეულ არტისტებში ორი—ქ-ნი ლოლუა და ბ-ნი მდივანი პირველად გამოდიან ტფილისის სცენაზე. რეპერტუარში შეტანილია შემდეგი პიესები: **მსხვერპლი**—გედევანიშვილისა, **სიმახინჯე**—შიუკაშვილისა, **კეისარი და კლეოპატრა**—ცნობილ ინგლისელ მწერალ ბერდარდ შოუსი, **სატანა**—გორდინისა, **ფიგაროს ქორწინება**—კლასიკური კომედია ბომარშესი, **მზის ამოსვლამდის**—ჰაუპტმანისა. სეზონი გაიხსნება 19 ენკენისთვეს „სამშობლოთი“, რომლის დადგმა მინდობილი აქვს ვ. შალიკაშვილს.

—

დ. ხონი. შაბათს 17 ივლისს წარმოდგენილი იქმნა ვ. გუნიას მხიარული კომედია „სიძე-სიმამრი“ და დ. მესხის ვოდევილი „ოთხი იმერელი“. პირველი პიესა, „სიძე-სიმამრი“, როგორც მკითხველებს ეკოდინებათ ეს მეორეჯერაა რომ იდგმება ხონის სცენაზე. მაშინ „სიძე-სიმამრის“ წარმოდგენას ხალხი ძრიელ კოტა დაესწრო. ეხლა კი, გაცილებით მეტი საზოგადოება დაესწრო მაშინდელზე. მიზეზი ისაა, რომ საზოგადოება ცოტათი ბლომათ დაესწრო ეხლა, არის იაფფასიანი ბილეთები. წლევანდელ სეზონში ასეთი იაფ-ფასიანი წარმოდგენა ჯერ არ გამართულა, თუმცა სასურველი კი არის, რომ ხშირად იმართებოდეს, რათა დემოკრატიულ ნაწილს საზოგადოებისას საშუალება მიეცეს ხშირად დაესწროს წარმოდგენებს. წარმოდგენამ გვარიანად ჩაიარა. მოთამაშეებზე იგივე ითქმის რაც ესთქვით წინანდელ რეცენზიაში. ბუდუ მდივანი ექიმ საყვარელიძის როლში კვლავ ისე ლაპარაკობდა, რომ ალაგ-ალაგ მისი სიტყვების არაფერი ესმოდა საზოგადოებას. დანარჩენები ყველა კარგად თამაშობდნენ თავიანთ როლებს. ისევაც გამხიარულებული საზოგადოება „სიძე-სიმამრისაგან“ ძრიელ გაამხიარულა „ოთხი იმერელის“ წარმოდგენამ. აქ ყველანი მოხდენილათ თამაშობდნენ. მაგრამ ის კი არ იყო კარგი რომ ყველას სიცილი მოსდიოდათ სცენაზე. ასე რომ თავიანთ თამაშზე თვითონვე იცინოდნენ.

— ეხლა ხონში წარმოდგენები საკმაო ხშირად და სისტემატიურად იმართება. წარმოდგენების საქმე, როგორც იყო ცოტათი მაინც მოეწყო და ამ მხრით დროებით მაინც ბედნიერი ვართ ხონელები. ლექციების კითხვას კი არაფერი ეშველა. ლექციებს ხონელები მოკლებული ვართ. წელიწადში ერთხელაც კი არ წაიკითხება, რაც მეტად სამწუხაროა—ხონში არიან და სცხოვრობენ ბევრნი ისეთი პირები, რომლებთაც თანამედროვე თემებზე შეეძლიანთ ლექციების კითხვა, მაგრამ უმოქმედობით შეპყრობილნი ვერაფერს ვერ ახერხებენ. შეიძლებოდა ხონში წაკითხულიყო ლექციები რომ უმოქმედობას და ინდეფერტიზმს საზოგადოებრივ საქმეებისადმი ხელი არ შეეშალა, ხოლერაზე, ერომაზე და სხვა ასეთ თანამედროვე თემებზე. სასურველია რომ ეს უმოქმედობა და ინდეფერტიზმი საზოგადოებრივ საქმეებისადმი ერთხელაც არის უკუგდებულ იქმნას და ლექციების კითხვის საქმეც მოეწყოს ხონში.

მეტად სასიხარულოა, რომ ლექციების მხრივ ასე დაყრუებულ ხონში დღეს 22 ივლისს ბ-ნ გრიგოლ რობაქიძე კითხულობს ლექციას.

მაღალი.

—

ს. გურჯაანი. შაბათს 17 ივლისს კნ. დარია ანდრონიკაშვილის თაოსნობით გაიმართა საღამო-არიფანა გურჯაანის სამკითხველოს სასარგებლოდ. საღამო-არიფანა შესდგებოდა რამდენიმე განყოფილებისაგან. პირველად წარმოადგინეს ილია ჭავჭავაძის „დედა და შვილი“; კარგად ჩაატარა დედის როლი ნატო აბაშიძემ. კარგი იქნებოდა მ. ზუმბულიძეც შვილის როლში, რომ ცოტა არ აჩქარებულიყო.

მშვენივრად ჩაატარეს „ვაი-ვაუის“ კუპლეტები გიორ. სარაჯიშვილმა და დავ. კარბელაშვილმა. ხალხმა მათს სიმღერაზედ ბევრი იცინა.

კარგად უკრავდა სიმებიანი ორკესტრი მოსწავლე ქალ-ვაჟთაგან შემდგარი.

მრავალი გასართობები ამშვენებდნენ საღამოს.

ბოლოს გაიმართა ჩვენებურად, ძველებურად ვახშამი, რომელზედაც შუბლ-მეხურებულმა ჩვენმა თავადაზნაურებმა ყველას საამებლად ბევრი ტკბილი სადღეგრძელო გადაჰკრეს.

თქმა არ უნდა, ვახშამი უდავიდარაბოდ არ ჩაივლიდა. შემოსავალი სულ იყო 400 მანათამდე, ხარჯი 200 მან. ასე რომ 200 მანეთამდე წმინდა შემოსავალი დარჩა ჩვენს ღარიბს სამკითხველოს.

დიდი მადლობის ღირსნი არიან კნ. დარ. ანდრონიკაშვილისა, ექიმი დ. ჯავახიშვილი, გიორ. სარაჯიშვილი და ნიკ. იაშვილი, რომელთაც დიდი შრომა მიუძღვით საღამოს გამართვაში.

ვ. კარბელაშვილი.

—

გორი. აგვისტოს პირველ რიცხვებში ტეხნიკოსი ი. ბ ზერეკიძე წაიკითხავს რუსულად ლექციას ჰაერში ფრენის შესახებ ამ თემაზე: **„ავიაციის დანიშნულება და ჰაეროპლანები“**. ამჟამად ბ-ნი ზერეკიძე ამზადებს ლექციისათვის ჰაეროპლანების გამოჩენილ ტიპების მოდელებს. შემოსავალი მოხმარდება საკუთარ კონსტრუქციის ჰაეროპლანის აშენებას. იმედია, ხალხი ბლომად დაესწრობა ლექციას და მით დაეხმარება ამ ახალგაზრდა ჰაერში ფრენის მოყვარეს, სიმპატიურ მიზნის განხორციელებაში.

წერილი რედ. მიმართ

ტფილისის ქალაქის გამგეობა მხურვალე მადლობას უცხადებს ყველა კერძო პირთ, საზოგადოებათ და დაწესებულებებს, ვინც მწუხარება გამოგვიცხადა ღრმად პატივცემულ თავ. ვ. ნ. ჩერქეზიშვილის გარდაცვალების გამო.

ტფ. ქალაქის მოურავის მოადგილე

ა. ხატისოვი.

—

(მორწმუნეთა საყურადღებოდ).

მოძრაობის შემდეგ, ერთად-ერთი უფლება მიანიჭა სინოდმა მორწმუნე ხალხს: დიაკვნებისა და მღვდლების ამორჩევა.

კარგად იცოდა სინოდა, რასაც ამით უმზადებდა კერძოთ მორწმუნე ხალხს და საზოგადოთ სარწმუნოებას.

დღევანდელს პირობებში ხალხი ირჩევს უსწავლელს, ლოთს, ზნე დაცემულს, ოდონდაც ამ უკანასკნელმა პირობა მისცეს მრევლს: რასაც ჩემს წინა-მოადგილეს აძლევდით, იმის ნახევარს გამოგვართმევთ, ან და კოდ პურს სრულიად არ გამოგვართმევთო. თანაც უმასპინძლდება ამასახლისს, ამორჩეულ პირებს და საქმე გაჩარხულია.

მოდიან ახლა განჩენებით ქალაქისაკენ, სთხოვენ არქიელს ეგზემენიის დაჭერის ნებართვას და ორ-სამ კვირაში მზად არიან ეგზემენიისათვის. აღარც სემენარია და აღარც ბევრი ტანჯვა-ვაება. ნეტავი „კომისია“ რომ არსებობს ეგზემენიებისათვისა, რასა ფიქრობს, რომ მოუმზადებლებს და, მომზადებას ჯანი გაჰვარდეს, თავზედ ხელაღებულებს რომ ანიჭებს მღვდლობის უფლებას! კითხვა-გალობას და წესებს რომ თავი გაანებონ. ყოფა-ქცევას მაინც ჯეროვანი ყურადღება მიაქციონ! ის, ვინც გუშინ ათს უმზგავსობას სრადიოდა დღეს მღვდელია, ხაუკეთესო ადგილს იგდებს ხელებში და ამისთანა ღვდელი რა საჭიროა, ან ვისთვის არის საჭიროა.

თითონ არა გაეგებარა და აბა როგორ დამწყსის მრევლს!?

სარწმუნოება დაეკარგა, ყველა მხრიდან გაისმის, ჩვენ კიდევ დავსძენთ—ამისთანა უვიცი მღვდლების წყალობით უარესსაც უნდა მოელოდეს ჩვენი ეკლესია!

კაკიანთხეველი.

განცხადებანი

ექიმი ე. ს. ხუნდაძე დაბრუნდა ქუთაისში

იღებს შინაგ., ქალ., ბებ. და ხიფილ. ავადმყოფებს. დილით 9—11 ს., საღამოთი 6—7 საათ. ოთხშაბათობით დარიბებს უფასოდ იღებს. (ნ.—148

დოქტ. ნავასარდიანისა

დაარსებულია 1880 წელს.

(ვორონცოვის ძეგლის პირდაპირ)

ეოველ დღე, კვირეებს გარდა

დ ი ლ ი თ:

ბ. ა. ნავასარდიანი: 11—12 ს. ქირურგიული, ვენერიული (სიფილ.) ავად.

ე. მ. ჩიქოვანი: 9½—10 ს. თვალისა, შინაგანი და ნერვებისა.

ზ. ი. ბაბანასოვი: 10—11 ს. საბებიო, ქალებისა და ბავშვებისა.

ნ. ტ. მულინი: 10—12 ს. ყურისა, ცხვირისა და ყელისა.

მ. გ. ავეტისიანცი: 11—12 ს. კანისა, სიფილისი, ვენერ., ხაშ. და ქირურგ.

ა. მ. პუგინოვი: 12—1 ს. შინაგან. ბავშვებისა და ყვავილის აცრა.

ა. პ. კარაპეტიანცი: 1—1½ ს. შინაგან და საბავშვო.

ბ. გ. აგახაროვი: 1½—2 ს. შინაგ. და ბავშვთა ავად.

კბ. ექ. მ. ფ. ბოგდანოვა: 9½—1 ს. ექიმობა, პლომბა, ხელოვნ. კბილები.

ს ა ღ ა მ ო თ ი:

ქალ. ექ. პ ს. ზილბერშაცი: 6—6½ ს. საბებ., ქალ. და ბავშ. ავად.

ო. ვ. გეევსკაია-ენგელი: 6—6½ ს. საბებიო, ქალებისა და ბავშვებისა.

ი. ფ. მარციშევსკი: 6—7 ს. შინაგანი, ბავშვებისა და ყვავილის აცრა.

რჩეკა 50 კაპ. დარიბებს უფასოდ, კონსულტაციები და ოპერაციები შეთანხმებით. სამკურნალოს დირექტორი

მედიც. დოტკორი **ბ. ა ნავასარდიანი.**

კატალოგი

ქ. შ. წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიის. № 3.

I

სახელიერო მინაარსის წიგნები.

1. იოსელიანი გ. საღმრთო ისტორია ძველი და ახალი აღთქმისა, სურათებით, ტფ. 1909 წ. 40 კ.
2. მისივე ლოცვანი ტფ. 1910 წ. 20 „
3. ძველი ათქმა, ხუთი წიგნი მოსესი ტფ. 1900 წ. . . . . 50 „
4. ფსალ ნი. ტფ. 1901 წ. . . 10 „
5. ახალი ათქმა. სახარება. საქმე მოციქულთა და ეპისტოლენი მოციქულთანი. ტფ. 1879 წ. . 40 „
6. სახარება.

II

ძღუთხრობები, ლექსები, პიესები.

7. აკაკის სახსოვრად. საიუბილეო კრებული. ტფ. 1908 წ. . . 40 „
8. ანდრეევი ლ. ადამიანის ცხოვრება. ტფ. 1907 წ. . . . 50 „
9. ბარათაშვილი ნ. ლექსები, „სოლრაპნის“ გამოცემა. ტფ. 1910 წ. 10 „
10. გვარამაძე ივ. თამრო ჰარამზანაშია. გურიის ცხოვრებიდან. ახალციხ. 1906 წ. . . . . 20 „
11. გლახაშვილი ს. წყურვილი. დრამა 3 მოქ. 4 სურ. ტფ. 1910 წ. 30 „
12. გიგაური. ლექსები. ქუთ. 1908 წ. 20 „
13. გიოტე, ფაუსტი. დრამატ. პოემა. ნათ. ბ. მირიანიშვილისა. ტფ. 1909 წ. . . . . 1 მ. 25 „
14. დუტუ-მეგრელი. წიგნი I ლექსები. ტფ. 1909 წ. . . . . 70 „
15. ერისთავი გ. გაყრა, 4 მოქ. კომედია. გამოც. „სოლრაპნისა“. . 5 „
16. ვაჟაფშაველა. ცრემლები. 1909 წ. 50 „
17. ზღაპრები II, ქალთა წრის გამოცემა. . . . . 1 მ. 30 „
18. თუთაევი აღ. ქართული პიესები ტფ. 1909 წ. . . . . 20 „
19. იერეთელი ბ. დამარცხებულნი. დრამა 5 მ. ტფ. 1908 წ. . . 30 „
20. მისივე ქრისტინე, დრ. 5 მოქმ. ტფ. 1909 წ. . . . . 20 „
21. Избранныя стихотворенія А. Церетели, съ предисловіемъ А. Хаханова. Моск, 1908 г. . . . 20
22. მოლიერი. დრამატ. თხზულებანი. გამ. „სოლრაპნ-სა“. ტფ. 1909 წ. 50 „
23. ნიშად. კრებული. ტფ. 1909 წ. 15 „
24. ნავთლუღელი შ. შრომის დროს ამონაკვნესი. ლექსები. ტფ. 1908 წ. . . . . 3 „
25. ნინოშვილი ე. პალიასტომის ტბა. ტფ. 1909 წ. . . . . 5 „
26. მისივე ჩვენი ქვეყნის რაინდი. ტფ. 1909 წ. . . . . 20 „
27. მისივე გოგია უიშვილი. ტფ. 1909 წ. . . . . 5 „

მატარებლების მიმოსვლა

18 აპრილიდან 1910 წ.

საათები ნაჩვენებია ტფილისის დროს მიხედვით, რომელიც პეტერბურგისაზე 58 წუთით წინაა.

ტფილისიდან გადის

ბათუმისკენ: N 1, სწრ.—საღ. 11 ს. 28 წ.
N 3, საფ-ს.—დღ 1 ს. 24 წ.
N 5, სამგზ.—საღ. 7 ს. 31 წ.

ბაქოსკენ: N 2, სწრაფ.—დილ. 8 ს. 15 წ.
N 4, საფ-ს.—საღ. 10 ს. 4 წ.
N 12, სამგზ.—დღ. 2 ს. 38 წ.

ბოლოჯოვისკენ: სამგზ.—დილ. 8 ს. 28 წ.
სამგზავ.—დღ. 3 ს. 36 წ.

ჯულფისკენ: საფოსტო—ღამ. 12 ს. 22 წ

ერევნისკენ: სამგზავრო—დღ. 4 ს. 15 წ.

ტფილისში მოდის

ბათუმიდან: N 2, სწრ.—დილ. 7 ს. 25 წ.
N 4, საფ-ს.—საღ. 9 ს. 4 წ.
N 6, სამგზ.—დილ. 11 ს. 4 წ.

ბაქოდან: N 1, სწრფ.—საღამ. 10 ს. 36 წ.
N 3, საფოს.—დღ. 12 ს. 24 წ.
N 1. სამგზ.—დილ. 6 ს. 58 წ.

ბოლოჯოვიდან: სამგზ.—დილ. 6 ს. 28 წ.
სამგზ.—საღამ. 8 ს. 08 წ.

ჯულფიდან: საფოსტ.—დილ. 6 ს. 8 წ.

ერევნიდან: სამგზავ.—დღის 6 ს. 33 წ.

◀ სამეურნეო ჟურნალი ▶

მოსავალი

წელიწადი მეორე

მიიღება ხელის მოწერა 1910 წლისათვის. ჟურნალი გამოვა იმავე პროგრამით. რედაქცია ჰპირდება თავის ხელის მომწერლებს **რჩეულ** მკენარეების **საუკეთესო თესლის** გაგზავნას **უ ფ ა ს ო დ.**

თუ შესძლებს რედაქცია, ჟურნალის ხელის მომწერლებს წლის დამლევს გაუგზავნის აგრეთვე **უფასოდ** თითო **წიგნს-ბროშურას** მეურნეობის რომელსაც დარგიდან.

რედაქციის ადრესი: Тифлисъ, Заряти́нская 5. Редакція „Мосавали“.

საყმაწვილო სურათებიანი ჟურნალი

„ნაკადული“

(წელიწადი მეექვსე)

1910 წლის პირველ იანვრიდან 1911 წლის პირველ იანვრამდე მიეცემა ხელის მომწერლებს:

24 წიგნი მცირე წლოვანთათვის **12** წიგნი მოზრდილთათვის.

გარდა ამისა მიეცემა **პრემიად** საბავშვო **უნივერსიტეტი** (სამეცნიერო-პოპულიალური ბიბლიოთეკა ბავშვებისათვის). 1. «დედამიწა და კუდიანი ვარსკვლავი»—ზღაპარი ეკალდისა; 2. «მარჯანები».—ზღაპარი ეკალდისა; 3. „თოფმეტი და“—ზღაპარი ეკალდისა; 4. ქართული მხატვრული ასოები კუბიკებზე.

ფასი ჟურნალისა: წლიურად ხუთი მანეთი, ნახევარი წლით ოერივე გამოცემა—სამი მანეთი; **საზღვარ-გარეთ:** წლიურად—შვიდი მანეთი; მცირე წლოვანთათვის 24 წიგნი—სამი მანეთი, მოზრდილთათვის 12 წიგნი—სამი მანეთი.

ხელის მოწერა მიიღება ტფილისში „**ნაკადულის**“ რედაქციაში (გოლოვინის პრ. № 21 ბინაში). 8. და **წერა-კითხვის** გამავრცელებელ საზოგადოების საზოგადოებაში (ბარიშნიკოვის ქუჩა № 3).

ოპალიერი

8 კაპეიკიდან 6 მან.-მდე რულონ

ძმ. ტარნოპოლსკებისა

საწყობი რუსეთის ყველა დიდ ქალაქშია.

განყოფილება **ტფილისში:** გოლოვინის პრ., № 21, არტისტ. საზოგად. ქვეშ, ტელ. № 355.

ფასები საფაბრიკოა

ნიმუშები უფასოდ. (50—1046—38)

ვ. უიფიანის დრამა

სამეგრელოს მთავარი ლევან

ისტორიული დრამა 5 მოქმედებად გამოცემა გაზ. „დროების“ რედაქციისა და კ. მესხიევისა.

ფასი ოქრი აბაზი

იყიდება „დროების“ რედაქციაში და წერა-კითხვის საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში.

ᲛᲝᲘᲗᲮᲝᲕᲔᲗ

ᲪᲝᲠᲔ ᲓᲐ ᲛᲙᲕᲘᲓᲠᲘ ᲡᲐᲐᲗᲔᲑᲘ!

ნუ ეშინოეკებით იაფ ფასიან საათებს. კარგ საათს ყოველთვის თავისი ფასი აქვს. პარიზის ახალი რამ.

ᲩᲐᲠᲗᲣᲚᲘ ᲡᲐᲐᲗᲘᲡ ᲛᲐᲒᲘᲔᲠ ᲒᲘᲠᲩᲘᲒᲗᲐ ᲨᲔᲛᲪᲕᲚᲔᲑᲘᲗ ᲘᲫᲘᲜᲔᲑᲐ ᲡᲐᲐᲗᲘᲡ ᲨᲔᲛᲪᲕᲚᲔᲑᲘᲗ ᲘᲫᲘᲜᲔᲑᲐ ᲠᲝᲛᲚᲔᲑᲘᲪ ᲨᲔᲛᲪᲕᲚᲔᲑᲘᲗ ᲐᲠ ᲓᲐᲙᲐᲠᲒᲐᲕᲗ ᲡᲐᲐᲗᲘᲡ ᲛᲘᲜᲐᲐᲠᲘᲡ ᲜᲘᲨᲜᲘᲗ. ᲤᲐᲡᲘ 5 ᲛᲐᲜ. 25 ᲙᲐ�პ. 2 ᲒᲠ. 10 ᲛᲐ. 4 ᲒᲠ. 19 ᲛᲐ. 50 ᲙᲐ�პ. ᲗᲘᲜᲓᲐ ᲒᲐᲮᲐᲜᲯᲐᲕᲡ ᲐᲛᲑᲐᲑᲘᲗ ᲓᲐᲠᲬᲛᲣᲜᲔᲑᲣᲚᲘ ᲛᲘᲡᲐᲛᲐᲠᲗᲘ ᲓᲐ ᲒᲐᲡᲬᲠᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐ ᲣᲤᲐᲡᲝᲓ. ᲒᲐᲒᲖᲐᲕᲜᲐ ᲒᲐᲓᲐᲡᲐᲮᲐᲓᲘᲗ 60 ᲒᲠ. (ᲪᲘᲛᲑᲘᲠᲘ 90 ᲒᲠ.).

ПАРИЖЪ 7 PARIS — S. Strumfeld Rue Mirbel 2 bis.

ᲤᲐᲡᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲗᲮᲝᲕᲜᲘᲗ ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲩᲐᲠᲗᲣᲚᲘ ᲨᲕᲘᲪᲐᲠᲘᲔᲠᲘ ᲫᲘᲠᲩᲕᲘᲗ ᲓᲐ ᲮᲐᲛᲘᲡ ᲑᲣᲓᲣᲐᲗ. ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲕᲐ ᲨᲔᲘᲫᲚᲔᲑᲐ ᲠᲣᲡᲣᲚ ᲔᲜᲐᲖᲔ. ᲓᲐᲜᲔᲠᲩᲔᲚᲘ ᲬᲘᲠᲘᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ 10 ᲒᲠ. ᲛᲐᲠᲯᲕᲐ, ᲮᲣᲗᲘ ᲓᲦᲔ ᲬᲘᲠᲘ. 4. ᲐᲓᲠᲔᲡᲘ ᲒᲣᲗᲮᲕᲗ ᲐᲛᲝᲬᲛᲔᲗ ᲓᲐ ᲛᲐᲒᲠᲐᲓ ᲓᲐᲐᲬᲠᲗᲐᲗ ᲓᲐ ᲓᲦᲔ ᲓᲐᲠᲐᲗᲘᲡᲗᲕᲘ. (52—6.—4)

დაიბეჭდა და 1 სექტემბრიდან დაურიგდება ხელის მომწერლებს

დუტუ ᲛᲔᲒᲠᲔᲚᲘᲡ ᲜᲐᲬᲔᲠᲔᲑᲘᲡ ᲛᲔᲝᲠᲔ ᲬᲘ�გᲜᲘ „ᲛᲝᲗᲮᲠᲝᲑᲔᲑᲘ“

(მოიცავს 19 მოთხრობას).

ძველმა ხელის მომწერლებმ მანამდე უნდა აცნობონ ამ ადრესით: Тифлисъ. Типографія „Шрома“, В. Л. Болквадзе: ა) თავისი ახალი ადრესი, თუ ადრესი შეცვლილია, ბ) წიგნების რაოდენობა და ვ) საიდან ჰქონდათ გამოწერილი წიგნები.

ვინც დანიშნულ დროიდის გამოგზავნის აგრეთვე დასაბეჭდებული ადრესით ან პირადად მოიტანენ ერთ მანეთს ძველ ხელის მოწერლებთან ერთად გაეგზავნება ორივე წიგნი: „ლექსები“ და „მოთხრობები“.

გამოვიდა და დაურიგდა ხელის მომწერთ BATON-ის წიგნი

„ᲔᲠᲘ ᲓᲐ ᲙᲐᲪᲝᲑᲠᲘᲝᲑᲐ“

კერძო მყიდველებმა და წიგნის მაღაზიებმა, ვისაც სურს წიგნი შეიძინოს, უნდა მიართონ ქ. შ. წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზ. წიგნის მაღაზია.

ადრესი: Тифлисъ, Общество распространенія грамотности среди Грузинъ, Дворцовая ул. д. Груз. Дворянства. (0—22)

დასურათებული ასაწყობი ანბანი კუბიკებზე

(„ᲜᲐᲙᲐᲓᲣᲚᲘᲡ“ ᲞᲠᲔᲛᲘᲐ).

შემუშავებულია ცალკე კომისიის მიერ პედაგოგებისაგან, მოკლე ხანში დამზადდება და დაურიგდება პრემიად „ნაკადულის“ წლიურ ხელის-მომწერთ. რადგანაც ამგვარი ანბანის მოთხოვნილება ქართულ ოჯახებში დიდია, ამიტომ რედაქციას სურდა, რომ ხელის-მომწერთ, ეხლავეს დაიკვეთონ, ოადგანაც სთხოვს მსურველთ, ან ხელის-მომწერთ, ეხლავეს დაიკვეთონ, ოადგანაც რედაქცია გასასყიდად დასურათებულ ანბანს კუბიკებზე ვერ დაამზადებს. დაკვეთა შეიძლება 15 ენკენისთვემდე; ღირება გაუგზავნელად 1 მანეთი.

წიგნის მაღაზიების საყურადღებოდ

თანახმად სიტყვიერის და წერილობითის თხზულისა, იაკობ გოგებაშვილის ახალი **მანეთიანი** წიგნი (რჩეული პედაგოგიური და პუბლიცისტური ნაწერები) წიგნის მაღაზიებს დაეთმობათ სამ ბაზად ამა წლის ღვინობახთვის პირველამდის შემდეგ კი მათთათვისაც მანეთად ეღირება. სრული იმედია, რომ მაღაზიები, რაკი თითქმის ნახევარ ფასად მიიღებენ ამ წიგნს „წერა-კითხვის საზოგადოების მაღაზიიდან, თავის მხრივაც დუთმობენ მანეთზედ ნაკლებ მყიდველებსა, მეტადრე სახალხო სკოლების მასწავლებლებსა... (8—5)

რედაქტორ-გამომცემელი დ. ხრამელაშვილისა.